

Sobiranisme a misses dites

L'Església catalana té menys contactes que mai amb el Vaticà, precisament ara que el Principat ha iniciat un procés sobiranista que necessita totes les benediccions possibles per a sortir-se'n. La jerarquia eclesiàstica catalana mira indecisa el procés sobiranista sense saber com definir-se més enllà de l'acceptació explícita de la decisió majoritària del poble. Aquesta democràtica premissa ja la van expressar ara fa un any en signar *Al servei del nostre poble*, una carta pastoral conjunta que disseminava, al llarg de 22 pàgines, missatges de suport al dret a decidir. Tot i no haver-hi un posicionament explícit, els bisbes no se n'amagaven: "Reconeixem la personalitat i els trets nacionals propis de Catalunya, en el sentit genuí de l'expressió, i defensem el dret a reivindicar i promoure tot el que això comporta, d'acord amb la doctrina social de l'Església". I vinculaven aquest posicionament al que van expressar els bisbes catalans, 25 anys abans, en el document *Arrels cristianes de Catalunya*: "Com a bisbes de l'Església a Catalunya, encarnada en aquest poble –deien el 1985 els bisbes–, donem fe de la realitat nacional de Catalunya, afaiçonada al llarg de mil anys d'història i també reclamem per a ella l'aplicació de la doctrina del magisteri eclesial: els drets i els valors culturals de les minories ètniques dins d'un estat, dels pobles i de les nacions o nacionalitats, han de ser respectats i, fins i tot, promoguts pels estats, els quals de cap manera no poden, segons dret i justícia, perseguir-los, destruir-los o assimilar-los a una altra cultura majoritària. L'existència de la nació catalana exigeix una adequada estructura jurídico-política que faci viable l'exercici dels drets esmentats".

Aquesta pastoral ja va significar un pas important, més encara si tenim en compte que de tot hi ha a la vinya del Senyor. El capellà i periodista Francesc Romeu ho creu així: "És admirable la carta pastoral conjunta sobre el país

Davant del dret a decidir, l'Església catalana es va mostrar, en una pastoral conjunta, a favor del que voti el poble. Però no tots els bisbes tenen fe en la consulta ni esperança en la independència. Mentrestant, tots els ponts amb el Vaticà semblen haver-se ensorrat i a l'Església catalana només li queda pregar que el nou papa inclogui en el seu equip algú proper a Catalunya.

que tots els bisbes catalans van signar el març de 2011, amb un text bastant compromès amb el país i afirmant que faran cas del que el poble decideixi, tot i que diguin que ells no fomentaran res. El fet que diguin que estaran al servei del poble ja és el millor marc possible, sobretot venint d'un col·lectiu amb gent com el bisbe de Solsona, Xavier Novell, que ha negat que hi hagi una Església catalana, o el bisbe de Vic, Romà Casanovas, que ha fet unes declaracions en el mateix sentit”.

Certament, tots dos bisbes van coincidir, primer Casanovas i després Novell, en la resposta exacta a la mateixa pregunta: “No hi ha Església catalana; en tot cas hi ha Església a Catalunya”. I tots dos coincidien amb una declaració que el director de l'Oficina d'Infor-

mació de la Conferència Episcopal Espanyola (CEE), Isidro Catela, havia fet el 2010: “Jo no conec cap Església catalana, jo només conec l'Església Catòlica Universal”. Ja va explicar mossèn Pere Codina en un article en la publicació d'informació eclesial *El Pregó* que a la web de la CEE apareix “Església Espanyola” 67 vegades però l’“Església catalana”, efectivament, no s'hi troba.

Paradoxalment, Novell i Casanovas representen bisbats que, en la història recent, havien estat molt actius en defensa de la catalanitat de l'Església. Tant els bisbes Antoni Deig i Jaume Traserria, al bisbat de Solsona, com Josep Maria Guix, al bisbat de Vic, havien estat molt reivindicatius. El canvi, en opinió de Romeu, és degut al

fet que “la importància de l'Església, com la població, s'ha traslladat cap a les ciutats i Solsona o Vic s'han quedat com diòcesis petites, amb uns bisbes bastant grisos”.

També el bisbe de Terrassa, Josep Àngel Sàiz Meneses, pertany a aquesta branca menys catalanista: “Està molt marcat per la formació que va rebre a Toledo i té una visió molt espanyolista”.

També és cert que els moviments socials i els canvis polítics emergits en els últims mesos han fet modificar alguns posicionaments i Novell –potser perquè és el bisbe més jove de l'estat, amb 44 anys– va adaptar el seu discurs, després de la manifestació de l'11 de Setembre i la convocatòria d'eleccions a Catalunya: “Si Catalunya fos un país independent, afectaria l'Església catòlica catalana perquè probablement aquest país desitjaria tenir relacions diplomàtiques amb la Santa Seu, i probablement la Santa Seu hauria de pensar la possibilitat de crear una conferència episcopal pròpia d'un país nou.”

Novell també reconeixia que “l'Església, com deia el bisbe Taltavull, ha de respectar el que democràticament decideixin els ciutadans, sempre que respectin els drets fonamentals de la persona”.

El menorquí Sebastià Taltavull, bisbe auxiliar de Barcelona, és l'altra cara de la moneda de l'Església catalana, juntament amb el bisbe de Girona, Francesc Pardo. Representen l'ala sobiranista de l'Església –com tots els corrents eclesíastics, moderat i discret– i semblen haver predicat amb prou èxit per a incidir sobre la tèbia centralitat de l'episcopat català: l'arquebisbe de Barcelona, Martínez-Sistach; el de Tarragona, Jaume Pujol, i el de la Seu d'Urgell, Joan Enric Vives. Sense el seu concurs no s'hauria pogut tirar endavant la carta pastoral conjunta i algun d'ells demostren una evolució significativa: és el cas de Pujol, membre de l'Opus Dei que saltà directament al graó d'arquebisbe, i passaria inadvertit si no fos per alguna declaració homòfoba, amb posterior mitja disculpa.

Un cas a banda és el del valencià Joan Piris, bisbe de Lleida. Ha demostrat tenir mà esquerra i ser més

Consagració de la Sagrada Família pel papa Benet XVI. Al seu costat, l'arquebisbe de Barcelona, Lluís Martínez-Sistach.

Cinquè aniversari del Concili Provincial amb Carles i Martínez-Sistach. L'abat Escarré (al mig) i el cardenal Runcalli (després, Joan XXIII), a Montserrat.

independent que la majoria de bisbes valencians –considerats des de fa dècades cavalls de Troia de l'Església espanyola– però s'ha trobat un conflicte obert que no esperava: “És clar que va anar enganyat a Lleida –diu Romeu– pensant que el problema de les obres d'art de la Franja ja estava resolt. Això ha resultat fals i ell fins i tot s'ha queixat al Vaticà, que li havia assegurat que era tema resolt”.

Pel que fa al bisbat de Tortosa, ara mateix és seu vacant. Abans de la renúncia de Benet XVI, el nomenament del nou bisbe semblava imminent, i ara serà un dels càrrecs que primer haurà de decidir el papa Francesc, ja que ni tan sols s'ha nomenat un administrador apostòlic. Tot i que Tortosa també acostuma a ser feu de valencians, es donava per fet que aquest bisbat seria per a un capellà de Tarragona, Norbert Miracle, rector del Seminari Major Interdiocesà de Catalunya, i nascut a Torredembarra (Tarragonès) el 1962.

Regió eclesiàstica, nació catalana? Actualment, les reivindicacions d'una Regió Eclesiàstica Catalana –que van ser tan vives als anys noran-

ta– resten adormides perquè, de fet, els bisbes catalans actuen com si existís, diu Francesc Romeu: “A efectes pràctics, ja funciona. No crec que l'Església catalana o els bisbes tinguessin més possibilitats amb un reconeixement jurídic del Vaticà, perquè l'estructura jurídica no és el problema. El problema és que entre ells no tenen, no semblen tenir, interessos comuns.”

Les raons que no s'hagi fet realitat aquesta Regió són les tàctiques dilatòries de l'Església espanyola i l'escàs interès de Roma: “La Regió Eclesiàstica catalana –explica Romeu– es va agilitar molt després del Concili Provincial de 1995, però l'espanyol Juan Antonio Martínez Camino va fer el possible per retardar-ho, primer des de Roma –va ser director del Secretariat de la Comissió Episcopal per a la Doctrina de la Fe (1993-2001)– i després, des de Madrid, com a secretari general de la Conferència Episcopal Espanyola. La seva pressió va obligar a canviar els estatuts de la Regió –cosa que va alentir el procés– però Roma ja estava aparentment disposada a aprovar-los. El segon problema va ser que, paral·lelament, també Andalusia va demanar Regió Eclesiàstica i Roma va decidir deixar-ho tot en suspens per veure si hi havia més peticions a l'Estat espanyol. Això és el que ho ha aturat”.

La Regió Eclesiàstica era un primer pas per a acostar-se al que tenen els estats, una Conferència Episcopal que permeti una relació directa amb el Vaticà. Com sempre ha estat mancada d'aquest òrgan, l'Església catalana ha

cercat vies diferents per a traslladar les seves particulars necessitats al papa. I sempre n'ha tingut més que ara: “Al Vaticà, ara mateix, l'Església catalana no hi té ningú”, afirma Francesc Romeu. És la primera vegada en els últims cinquanta anys que passa això. “L'Església catalana sempre hi havia tingut algú de vàlua, de vegades en contacte directe amb el papa i d'altres no. Fins i tot un monjo de Montserrat, el pare Anselm Albareda, va ser nomenat cardenal, per Joan XXIII, el 1952, i participà en el Concili Vaticà II i en el conclave que va triar el papa Pau VI el 1963. Ell va fer molta feina”. Simultàniament, “l'abat Escarré, en el seu exili, també va ser a Itàlia”. L'abat de Montserrat era amic personal de Pau VI, qui li consultava totes les decisions que afectaven Catalunya. A més, a Roma sempre hi va haver molta presència de monjos de Montserrat perquè, tradicionalment, s'encarreguen del Pontifici Institut de Litúrgia de Roma. De fet, des de final del 2012 el seu president-degà és precisament un monjo de Montserrat, Jordi-Agustí Piqué, un dels pocs eclesiàstics que poden fer simpàtiques les reivindicacions dels catalans al Vaticà.

El tauler d'escacs de la transició. Durant la transició, l'Església catalana va aprofitar la bona entesa entre Narcís Jubany, bisbe de Girona, el cardenal valencià Vicent Enrique i Tarancón i el nunci del Vaticà a Madrid, Luigi Dadaglio. Tots tres van idear una jugada d'escacs per respondre amb fets

Després de Bertone, l'Església catalana no té amics ni gent propera al Vaticà

a la campanya “Volem bisbes catalans” quan Marcelo González Martín va ser nomenat Arquebisbe de Barcelona. Ho explica Francesc Romeu: “Tots tres van acordar que Enrique i Tarancón, que era arquebisbe de Toledo –en teoria la màxima representació de l’Església espanyola–, passava teòricament a un bisbat menys important –com a presumpte càstig pel seu enfrontament amb la dictadura– però de rellevància òbvia, com era el de Madrid. Es passava a González Martín de Barcelona a Toledo i en Jubany passava de Bisbe de Girona a arquebisbe de Barcelona, per acontentar la campanya Volem bisbes catalans”.

La jugada va ser perfecta però va generar enemics que posteriorment serien poderosos al Vaticà i exercirien fervorosament el seu anticatalanisme: “Qui arribaria a ser cardenal camarlenc, Eduardo Martínez Somalo, no perdonaria mai aquesta jugada d’escacs de Dadaglio, Tarancón i Jubany contra el seu amic personal González Martín i li ho faria pagar a l’Església catalana”, diu Romeu. Martínez Somalo era pròxim al papa Joan II, qui el va nomenar cardenal camarlenc el 1995 (fins el 2007), i molt proper a Angelo Sodano, secretari d’Estat del Vaticà del 1990 al 2006. L’Església espanyola sí que ha tingut –i té encara– contactes poderosos al Vaticà. “L’últim peatge de Martínez Solano a l’Església catalana –afirma contundent, Romeu– va ser el nomenament de Ricard Maria Carles com a arquebisbe de Barcelona i cardenal.”

L’Església catalana es va adonar fa dues dècades que ja no tenia homes propis entre la cúria. La solució va ser buscar amics influents. “L’últim amic dels catalans –diu Romeu– era molt important: Tarcisio Bertone, que ha estat secretari d’Estat del Vaticà des de 2007 (amb el nomenament de Ratzinger com a papa) i, en els últims anys, Cardenal Camarlenc –és a dir que ha estat el cap del Vaticà des de la renúncia de Benet XVI fins a l’elecció del Papa Francesc”. Aquest salesià –“no massa ben valorat ni pels salesians catalans ni pels espanyols”– coneixia molt bé Montserrat i ha estat en part responsable de la consagració de la Sagrada Família per Benet XVI.

El bisbe de Solsona, Xavier Novell, signa exemplars de Carta a los jóvenes a la Fira del Llibre de Madrid. Segons ell, “no hi ha Església catalana sinó Església a Catalunya”.

El bisbe auxiliar de Barcelona, Sebastià Taltavull, i el bisbe de Girona, Francesc Pardo.

“La proximitat de Bertone, per tant, s’ha aprofitat bé –diu Romeu– però hem de dir amb rotunditat que ara Bertone ha caigut. Fins a quin punt està fora de l’estructura del Vaticà, no ho sabrem fins que el nou Papa no digui quin serà el seu equip, però és evident que no tindrà la importància que ha tingut fins ara perquè cada papa canvia el seu equip quan entra”.

Ara Bertone té 78 anys. El secretari d’Estat que més ha tingut ha arribat a 79 anys, la qual cosa també fa lògica la seva substitució. A més, el papa acostuma a nomenar els seus col·laboradors *adque proxim* –és a dir, el seu nomenament és vigent fins l’arribada d’un nou conclave. “El papa Francesc intentarà fer un nou equip de govern i substituirà Bertone –assegura Romeu– i això implica que Catalunya perdre la seva segona via d’aproximació al Vaticà: si ara no hi havia ningú de l’Església catalana mateixa al Vaticà, com a mínim tenia amics tan importants com Bertone. Ara això s’ha acabat. Estem al descobert”.

La via jesuïta. Una nova possibilitat de contacte de l’Església catalana amb el Vaticà és la dels jesuïtes, la congregació a què pertany el nou papa Francesc. La seva importància dependrà de la gent que el nou papa triu per tenir al seu costat. “Haurem d’esperar a veure quina ascendència té la Companyia de Jesús en el nou papa –diu

L'escolania de Montserrat a la basílica de Santa Maria in Trastevere de Roma en un acte en honor a Antoni Gaudí. El secretari d'Estat del Vaticà, Tarcisio Bertone, hi ocupà el lloc d'honor.

Francesc Romeu—. No sabem si els jesuïtes guanyaran importància com els salesians n'havien guanyat amb Tarcisio Bertone”.

És evident que el Papa no se n'ama-ga gens, dels seus orígens. El jesuïta Jaume Flaquer, cap de l'Àrea Teològica de Cristianisme i Justícia, reconeix que el nomenament de Francesc és una bona notícia per a ells: “Per als jesuïtes és un reconeixement, per part de l'Església, de la importància de la espiritualitat ignasiana, de la nostra manera de treballar i de la importància dels jesuïtes al món”.

Tot i això, entén que el papa no tindrà favoritismes amb la Companyia de Jesús: “S'ha de remarcar que el papa, tot i ser jesuïta, té una funció per a tota l'Església i ha de ser universal. Ell val per a tota l'Església i no ha de fer pontificat tenint una apreciació especial per una congregació. No és que l'origen jesuïta no sigui important, perquè implica una manera de fer”.

Les peculiaritats de la Companyia de Jesús, l'orde que va fundar sant Ignasi de Loiola al segle XVI, haurien de modular l'actuació del papa Francesc. Segons Flaquer, és previsible que Bergoglio es distingeixi dels anteriors papes en una actitud característica dels jesuïtes: “Una atenció particular a la

gent més pobre, no sols en el sentit que la forma de vida personal del papa sigui austera sinó també perquè es preguntarà les raons de la pobresa. Aquest papa és de la Companyia de Jesús i, a més, combina aquesta herència jesuítica amb una herència franciscana —raons per les quals ha escollit el nom de Francesc—: si el franciscà és un estil de vida pobre, el jesuïta va més enllà

El monjo de Montserrat Jordi-Agustí Piqué dirigeix el Pontifici Institut de Litúrgia a Roma.

del simple testimoni personal i implica una interrogació a tota la societat sobre el perquè de l'existència de pobres. Per tant, implica també una denúncia a totes les estructures del món que produeixen pobresa”.

L'altra virtut que Flaquer destaca de la Companyia i que atribueix al nou papa és el diàleg: “El diàleg amb totes les realitats i les persones que estan al

llindar entre l'Església i fora, aquest diàleg és quelcom que distingeix la Companyia de Jesús. Sovint estem en llocs de frontera per dialogar des de l'Església amb tota la gent, siguin o no catòlics. Dialoguem amb les religions, amb els no creients, dialoguem amb la ciència —ara els debats de la bioètica són importants—, i anem a trobar la gent marginada i pobre del Tercer Món i d'aquí. El carisma jesuític porta a no quedar-se al centre de l'Església sinó als límits per trobar aquells pels quals Jesús va tenir una preferència. Jesús no es va quedar al centre de la vida dels jueus. Va anar a buscar pobres, prostitutes, recaptadors d'impostos, cecs, coixos, gent que no forma part del nucli central de la societat sinó que viuen al marge. Entén que la seva missió és anar a buscar aquesta gent”.

Flaquer aprofundeix en els efectes d'aquest diàleg per esbossar el pontificat que vindrà: “Com el jesuïta entra en diàleg amb aquestes realitats, queda tenyit per opinions d'aquesta realitat i, a la vegada, les transforma, d'alguna manera, a partir de l'Evangelí. Si el diàleg és diàleg i no monòleg, suposa intercanvi i reconeixement de la realitat d'aquell que dialoga ni que sigui fora de l'Església. Un se situa en aquests marges perquè la part de dins transformi la de fora i la de fora la de dins”.

Això, aplicat a un papa, “vol dir que serà una persona atenta a les preocupacions i anhels, no sols de la gent que va a missa cada dia o cada diumenge sinó també a les preocupacions de la gent que és a fora; la gent que hi creu però interpel·len l'Església des de fora: per tant, hauria de ser un papa més universal que procurarà tenir un discurs, no només per a la gent de dins sinó també per als de fora, que serà entenedor no sols per a la gent d'església”.

La possibilitat que el contacte de l'Església catalana amb el Vaticà sigui a través dels jesuïtes no és desgavellada però depèn de la representació que el mateix Papa doni als jesuïtes i de quins jesuïtes ocupin llocs clau. Durant el pontificat de Benet XVI, els jesuïtes van començar a ocupar càrrecs de responsabilitat al Vaticà, un terreny que els havia estat pràcticament vedat a la llarga etapa de Joan Pau II. D'entre tots hi ha destacat el portaveu del

El papa Francesc amb el bisbe i arxiprest de Santa Maria Maggiore de Roma, Santos Abril (esquerra), nascut a Alfambra (Terol) i d'origen valencià.

Vaticà, Federico Lombardi, un jesuïta italià de 70 anys.

Flaquer insisteix que, “si vol fer les coses bé, el Papa hauria d’evitar un excessiu poder dels jesuïtes dins la cúria romana, precisament per mostrar la seva pertinença a tota l’Església”. Per aquesta raó, té por que perilli el càrrec de Lombardi, a pesar “d’haver estat una de les figures més importants de l’últim pontificat i haver-ho fet molt bé”. “Tenint un Papa jesuïta –diu Flaquer– caldrà veure si el portaveu del Vaticà continuarà sent jesuïta”.

Encara queda una altra via de contacte entre Catalunya i el papa que no té per què implicar el nomenament de nous càrrecs dins del Vaticà. L’apunta Francesc Romeu: “El general dels jesuïtes, el Papa Negre [malnom que es dona tradicionalment al general dels jesuïtes], sí que va estudiar a Barcelona, un parell d’anys, o tres, i després a Tortosa (en un col·legi de Roquetes)

i parla el català”. Es tractaria d’aprofitar el contacte que, en bona lògica, haurien de tenir el nou papa Francesc i el preòsbit general de la Companyia de Jesús, Adolfo Nicolás, nascut a Villamuriel de Cerrato (Palència) el 1936. Jaume Flaquer confirma que Nicolás coneix bé l’Església catalana i manté contacte amb el papa. “Nicolás va viure a Barcelona fins als 15 anys i després va estudiar a Tortosa. Tot i que fa molt de temps, parla un català excel·lent”. Pel que fa a les relacions del papa Francesc amb el Papa Negre, és públic i notori que, tres dies després de ser nomenat, Bergoglio va telefonar al pare Adolfo Nicolás: “El primer diumenge –explica Flaquer– el mateix papa va trucar al general dels Jesuïtes, va ser una de les primeres converses que va tenir després de ser nomenat. I s’ha sabut que va ser una conversa molt afable i propera. Fins i tot va ser notícia perquè l’home que porta la re-

cepció de la seu dels Jesuïtes a Roma, la Curia Generalizia, explicava, tot nerviós, a la televisió que el summe pontífex havia trucat directament dient ‘sóc el papa Francesc i vull parlar amb el general dels Jesuïtes’.”

Flaquer conclou que les relacions amb el Vaticà no seran molt diferents de com han estat en els últims anys. Tot i que s’han tallat alguns ponts, espera que se’n refacin d’altres i, al capdavall, es reconegui el caràcter més dialogant de l’Església catalana: “Hi haurà canvis, però l’estil de l’Església a Catalunya, que és més obert que en altres llocs d’Espanya, s’avindrà bastant amb la nova política vaticana”.

És molta la distància que separa Roma de la muntanya màgica de Montserrat, però més lluny quedava Río de la Plata i ara el papa és argentí. L’esperança és l’últim que es perd.

Àlex Milian